

IZ ISTORIJE KRIVIČNIH NAUKA

ПРОЈЕКАТ И МОТИВИ КАЗНЕНОГ ЗАКОНИКА ЗА КРАЉЕВИНУ СРБИЈУ

БЕОГРАД.
1910.

ПРОЈЕКАТ КАЗНЕНОГ ЗАКОНИКА

§ 52.

Није кажњив онај, ко дело изврши у нужној одбрани. Нужна је одбрана она одбрана, која је неопходна да се од себе или кога другог одбије истовремени противправни напад.

Прекорачи ли учинилац границе нужне одбране, суд му може ублажити казну по својој слободној оцени (§. 60.) а неће га казнити, ако је он ово прекорачење учинио услед јаке раздражености, из препаста или из страха.

МОТИВИ ПРОЈЕКТА КАЗНЕНОГ ЗАКОНИКА*

§ 52.

Нужна одбрана.

Појам нужне одбране у пројекту одговара у главnome како општем схватању у науци тако и појму који се налази у свима туђинским законодавствима. Он у основи одговара и појму садашњег казненог законика, јер је по овome као и по пројекту нужна одбрана: одбијање истовременог противправног напада. Па ипак се пројекат у регулисању питања о нужној одбрани у појединостима разликује од садашњег законика.

Пројекат се на првом месту разликује од садашњег законика односно правних добара која се могу заштитити нужном одбраном. Докле садашњи законик допушта нужну одбрану само за заштиту извесних правних добара: живота, имања и слободе, дотле пројекат њу допушта у циљу заштите свих правних добара. Никаквог оправданог разлога нема искључивати ма које добро. Према томе противправни напад и на интегритет тела, и на част и на право на име, и на верске и наравствене осећаје као и на сва друга добра може се увек одбити нужном одбраном. Набрајање појединих добара незгодно је и по томе, што је увек непотпуно и што се тада не обухватају нова добра која време ствара.

* стр. 180–183.

Напад на правна добра и по пројекту као и по садашњем закону мора бити *ипрошивираван*. Према томе нужна одбрана је искључена кад је напад предузет по дужности или по закону. Тако је н. пр. она немогућа према чиновнику који, извршујући судску пресуду, вређа које добро осуђенога, или према ономе који врши право кажњавања. Она је даље немогућа према радњи, која већ представља нужну одбрану, али је она допуштена према прекорачењу нужне одбране, тј. онда кад је законита одбрана услед прекорачења постала противправни напад.

По пројекту је нужна одбрана допуштена само тако, ако напад долази од човека. Према животињи је нужна одбрана могућа, ако је њу човек употребио као средство за напад. У том случају, дакле, напад долази од човека. Напад који долази само од животиње, може да заснује стање неизбежности (нужде). За оправданост нужне одбране је без значаја то, да ли напад долази од лица, које је некажњиво, или што се дело услед оскудице процесних претпоставака не може да извиђа. Према томе она је допуштена и према нападу који долази од детета или од неурачунљивог; исто тако је допуштена и према народном посланику, у колико он није имао права на предузимање радње која представља напад, даље и према лицима која уживају ванобласност, као и према владоцу. Исто је тако нужна одбрана допуштена и према ономе, ко је био у заблуди односно противправности свога напада.

Како по пројекту тако и по садашњем закону напад мора бити *истовремени* или *садашњи*, само што је први овај елеменат изречно поменуо, а други не, него се то изводи из значења речи „нападање“ и „одбије“, јер се одбити може само истовремени напад. Истовремени је напад, међутим, не само онај напад који је отпочео, већ и напад који још није отпочео али непосредно предстоји. Према томе нужна одбрана је немогућа како према нападу који тек у будућности предстоји тако и према нападу који је већ завршен. Заштитне мере предузете против будућих напада као ограда на шиљцима, курјачке рупе и др. сматрају се као радње нужне одбране само тако, ако дејствују у самом тренутку напада. Разуме се, да у оваквим случајима често може постојати прекорачење нужне одбране. Напад је свршен у ономе тренутку, у коме је свршено и кривично дело.

Односно питања, каква треба да буде одбрана, па да створи некажњивост за нападнутог, пројекат се од садашњег законика разликује у толико, што је он то питање решио и простије и јасније. Одбрана по пројекту мора бити *неоходна*. Мера одбране одређује се неопходношћу саме одбране. Нападач не сме бити повређен без потребе. Мера „неопходне“ одбране лежу у јачини напада; само се она одбрана сме употребити која је неопходна за одбијање напада. Јачина допуштене одбране зависи од јачине и трајања напада; нападнути сме ради одржања нападнутог добра да повреди па чак и убије нападача. Према овоме одбрана мора стајати у пропорцији само с нападом, а не и с вредношћу нападнутог или угроженог добра. И најнезнатније правно добро, дакле, може, да се заштити убијањем нападача, ако је то неопходно потребно за одржање нападнутог добра. И кад би се хтело да мера одбране

стоји у пропорцији с вредношћу добра које треба да се заштити, било би немогуће стога, што се та пропорција за нека правна добра не би могла тачно наћи, н. пр. код напада на част, невиност и т. д. Ако би се опет ограничило да одбрана имовине стоји у пропорцији с вредношћу, онда би се тиме давала само привилегија лоповима, који по мало краду уједаред, али за то чешће краду. Право би на овај начин помагало чак и наоружане лопове. Одбрана је допуштена и онда, кад се нападнуто добро може да спасе несрамним бегством, јер би у противном било дато преимућство неправу, које у нужној одбрани стоји у сукобу с правом. Потребна одбрана, према овоме, није субсидијарно средство, којим се нападнути може послужити.

Питање о томе, да ли се нападнути послужио само неопходном одбраном, не може се у конкретном случају решавати по неком објективном мерилу. При томе је меродавна само индивидуалност нападнутог, његово схватање самог случаја, једном речи судија се мора ставити у положај нападнутог кад ово питање решава. Набрајање појединих околности из којих нападнути треба да изводи неопходност одбране пројекат је, противно садашњем законнику, као непотпуно и непотребно изоставио.

Као год и садашњи законик, тако је и пројекат свакоме дао право нужне помоћи с том само разликом, што пројекат то право даје у корист свих правних добара... „да се од себе или *која другој* одбије“...

Пројекат допушта нужну одбрану само према нападачу. Ако би се, према томе, поред нападача повредило и које треће незаинтересовано лице, то би радња нужне одбране према овоме лицу могла бити некажњива само са гледишта стања нужде, т. ј. као радња извршена у стању неизбежности.

И пројекат, као и садашњи законик, не казни прекорачење нужне одбране у извесним случајима. По садашњем законнику су то случаји, кад је прекорачење учињено „из препаста, страха или плашње“. Пројекат је овде учинио измену само у толико, што је у место израза „плашње“ узео израз „јаке раздражености“. На овај начин су боље и општије обухваћена душевна стања, која извињавају учиниоца за прекорачење одбране. Свако друго прекорачење кажњиво је. Само је овде од важности питање, да ли кажњиво прекорачење треба казнити блаже, т. ј. да ли прекорачење треба да буде ублажавна околност. Садашњи законик није дао општи одговор на ово питање, али се ипак из тога,шту у последњем одељку §. 54. вели, да се за прекорачење код убиства и телесних повреда може према околностима изрећи казна за нехат, види, да се прекорачење може блаже казнити. Пројекат, међутим, у другом одељку §-а 52. доноси опште наређење, којим се суд овлашћује да може изрећи блажу казну. Прекорачење, према томе, није облигаторна ублажавна околност, јер има и долозних прекорачења која заслужују неублажене казне. Од оцене суда у сваком поједином конкретном случају зависи, хоће ли се код прекорачења ублажити казна и колико. Разлог за ублажавање ексцеса учињеног из нехата у главном је исти, који говори и за некажњивост ексцеса, а то је душевна раздраженост, у којој се сваки нападнути налази.

**ПРОЈЕКАТ
ОПШТЕГ КАЗНЕНОГ ЗАКОНИКА
ЗА КРАЉЕВИНУ НОРВЕШКУ**

МОТИВИ*

Израђени од комисије, постављене Краљевском
Одлуком од 14. Новембра 1885. год.

**ПО ЖЕЉИ МИНИСТАРСТВА ПРАВДЕ НЕМАЧКОГ ЦАРСТВА
С НОРВЕШКОГ ПРЕВЕО**

Dr. X. Битл

царско-немачки вице-консул у Цариграду
С НЕМАЧКОГ ПРЕВЕО

М. С. Ђуричић

Судија Касационог суда

ИЗДАЊЕ МИНИСТАРСТВА ПРАВДЕ

БЕОГРАД

ШТАМПАРИЈА „ДОСИТИЈЕ ОБРАДОВИЋ“

Димитрија Гавриловића (пређе А. М. Станојевића)

(КНЕГИЊЕ ЉУБИЦЕ УЛ. БР. 6.)

1912/3.

Положај права нужне одбране исто је тако тежак и споран, као и остале околности, које казну искључују. Сигурно је да се у томе сви слажу, да до извесног степена мора казна бити искључена, кад је какво делање, које је иначе кажњиво, предузето зарад одбране од каквог противправног напада, као и у томе, да ово није само околност, која казну искључује, већ таква околност, која делању делимично одузима његов противправни карактер. Исто се тако свуда и увек сматрало, да је у праву онај, против кога је управљен какав убијствени напад, да се против њега брани сваким средством, које му стоји на расположењу, па да при томе нападача и убије.

Али готово само у овоме и постоји сагласност. Јер док се у старијим временима држало, да се право нужне одбране мора подвргнути свима могућим ограничењима, која су се поглавито ослањала на појам, да мора постојати извесна сразмерност између зла, од кога се брани и онога, које се ради одбране чини, као и између овога и кривице нападачеве, у новије доба теорија и закони више су наклоњени појму, да је једини услов за право нужне одбране, објективни противправни напад и да он даје овлашћење за употребу свакога средства, које је потребно зарад одбране од њега.¹

* стр. 146–155.

1 На овом месту је изостављена обимна фуснота из оригиналног текста о начину на који је нужна одбрана била обликована у другим државама тог времена.

Док се у појединим, нарочито старијим законима, налазе побројана она правна добра, за заштиту којих може се ићи чак тако далеко, да се нападач лиши живота, други допуштају нужну одбрану и у највећем степену, зарад одбране кога било правног добра, части, имовине и т. д. исто тако као и зарад одбране живота и здравља. Јер на појединим местима тражи се какав свесно противправни или чак зликовачки напад, а други законодавци задовољавају се и тиме, да је напад учињен без правнога основа, дакле допушта се неограничено право нужне одбране и против онога, који на основу заблуде држи да је потпуно у праву, као и противу лудака и против животиња. Док неки поричу право нужне одбране, наспрам власти у опште, бар кад ова ради у доброј намери, други не чине ни овде никакву разлику од општег правила, већ гледају само на то, у колико је она објективно правилно или неправилно поступала. Даље и то је спорно, стоји ли право нужне одбране, не само зарад непосредне одбране од каквог напада, већ и у толико, да се оно, што је отето, сместа поврати, или да се покуша хватање злочинца, да ли стоји обвеза да се пре бега него убија и т. д.

И ако је неограничено право нужне одбране, нарочито у новије доба, особито добило приврженика, ипак се никако не може тврдити, да је оно однело победу или бар учинило такав напредак, који би му стављао у изглед безусловну победу. Не само да су тако нови закони, као шведски, дански, белгијски, њујоршки и женеvски задржали велика ограничења права нужне одбране, зарад заштите имовине, већ је тај исти случај и код закона и код законских пројеката најновијега датума, као што су холандски, канадски и талијански закони и швајцарски и енглески пројекат. Исто тако не изгледа да је расположење било за то ни на четвртом северном правничком конгресу, где је расправљано ово питање, да се потпуно напусте она ограничења, која сада постоје код наших суседних држава.²

Изгледа да је један важан аргуменат за то, да се у нови закон унесе безусловно право нужне одбране, та околност, да овакав појам управо већ сада постоји у нашем закону и да не изгледа да је искуство показало, да од тога има какве опасности. Међутим уз ово имамо да приметимо, да се потпуно потврдила она слутња, на коју је већ указано у Швајгардовом коментару, да пракса неће томе нагињати да закон буквално тумачи. Изгледа да је Касациони Суд закон тако разумео, као кад би он гласио, да увек мора бити сразмерности између штете којом се грозило и оне која је зарад њене одбране причињена. Зарад одбране од „сувих удараца“ (trockene Hiebe), он не сматра да је допуштено да се нападач убије, па чак ни да се изложи каквој опасности по живот, а под појмом „сувих удараца“ он разумева и поновне нападе каквог полупијаног јаког и бруталног човека, на какво лице, које се није могло бранити и чије су хаљине биле поцепане и лице било раскрвављено од удараца.³ И ако се оваква примена закона мора одбацити, као неумесна

2 В. Расправе четвртог северног правничког конгреса, о томеи коју је на дискусију изнео проф. Хагштремер: „О праву нужне одбране“ с. 42.

3 Правнички часопис (Retstid.) 1871, с. 320, противно овоме види одлуку Касационог Суда, Правн. часопис 1875, с. 629.

и несагласна с законом, ипак се мора признати, да је право нужне одбране, као последица овакве примене, практички узето, било јако ограничено и да се због тога не можемо позивати на какво искуство односно нашег закона, који је опет исто тако далеко отишао у противном правцу.

Овакав однос између закона и његовог тумачења, даје повода са разних основа, да се ова ствар подвргне тачној оцени, јер то што закон, према ономе како гласи, проглашава за некажњива таква делања, за која судови држе да их не могу оставити некажњеним, само по себи није добро, и ако би се ово поновило, то већ сама та околност јако говори у прилог тога, да се ово правило напусти. Међутим ово већ указује и на један други, исто тако важан разлог, да се не призна неограничено право нужне одбране, а тај је, да би ово несумњиво било противно општем појму права, по коме се мора сматрати да је за осуду, да се за заштиту каквог било, па чак и најнезнатнијег права, и против најневинијег напада, употребљује свако средство, само ако стоји, да је оно једино зато успешно.

Браниоци противног назора позивају се на то, да право никад није обавезно да уступа неправу. Ми смо склони да овај став потпишемо, ако се он тако схвати, да се не може допустити неправу, да оно чини пркос, надајући се заштити од државе, другим речима, да се даје неограничено право нужне одбране, али ипак само према таквом нападачу, који је сâм свестан противправности свога делања и у исто време зна, да ће нападути употребити свако законско средство за одбрану свога права. Али да стоји етичка потреба, да се ово право безусловно одржи, на сваки начин не може да се увиди, и у ствари, крајње конзеквенце нису извукли ни најревноснији приврженици овога гледишта. И сâм захтев, да се не сме употребити какво насилно средство, кад је довољно и неко слабије, могао би у себи већ садржавати неко делимично уступање права пред неправом; јер је очевидно, да ће блажије средство често бити скопчано с већом муком него какво друго, и ако у дотичном случају не би било довољно основа, да се пренебрегне правило, по коме се увек сме употребити само блажије средство.

Исто тако мало може бити говора о каквој практичкој непходности. На против, осем прешних случајева, даља средства употребљују се тако ванредно ретко, да ће њихова допуштеност бити такав фактор, о коме неће водити рачуна ниједан злочинац и који ће с тога у ствари ићи у прилог само једној или другој распусној индивидуи, за коју то ништа не значи, да се стави ван свију оних обзира, о којима други по правилу воде рачуна. У осталом морамо на то указати, на шта се обично не обраћа пажња, да право нужне одбране није само право приватног лица на самопомоћ, онде где се не могу да одрже заштита и помоћ јавне власти, већ оно у исто време садржи основицу и правила о томе, шта овај сâм може учинити за одбрану од злочина. Међутим нико неће то признати, да ће полицајац, коме би се насилно одупрла каква полупијана особа или власт која треба какву гомилу да растури, поступити без замерке, ако они без обзира на интересе који стоје на коцки, поступе само по начелу, да је за сузбијање каквог кажњивог делања допуштено свако

оно средство, које је само неопходно т. ј. ако је то једино средство, које ће сместа имати успеха. Али се ова поставка управо подразумева, чим се призна неограничено право нужне одбране.

Даље, морамо приметити, да исто тако, као што јавне власти имају право нужне одбране противу појединца, да обратно, ово право и њему припада, према њима. Ово би, кад би се признало неограничено право нужне одбране, одвело томе, да би онај, кога полиција хоће да ухапси, могао без казне да убије дотичнога чиновника, ако би овај са своје стране учинио какву погрешку, која би хапшење учинила противузаконим, чак и онда кад је овај чиновник радио у добром уверењу.⁴

Ако се хоће ово да избегне, онда се овде мора поставити једно особено правило, као што је то учињено у § 106 Војног Казн. Зак. Исто су тако несрећне и вређајуће конзеквенце, до којих доводи овакво уређење права нужне одбране и код самопомоћи. Док је још ово право допуштено против лопова, може га сопственик убити, ако је то потребно. Ну у истоме тренутку, кад ова дозвола престаје, лопов сме убити сопственика, зарад одбране свога притежања. И како су границе допуштене самопомоћи веома неодређене, врло је вероватно да ће обојица у добром уверењу једновремено вршити право нужне одбране.

За неограничено право нужне одбране, најбољи је разлог у томе, што је тешко да се нађе и у закону форму обуче једна употребљива граница. У ствари, сва ограничења, која су одређено формулисана, биће више или мање својевољна, а ипак двосмислена, а то се овде у толико више осећа, што је ова материја таква, да је веома тешко уредити позитивним и опширним прописима, које нападути ипак или неће знати или их се у тренутку дела неће моћи тачно сетити. Овај факт, ма да је сам по себи важан, ипак не може по нашем мишљењу никако бити довољан као разлог за безусловно право нужне одбране, које је овде принципијелно одбачено, већ може само дати повода да се то напусти да сâм закон утврђује праве границе, но да се ово у поједином случају остави суду. У ствари онај, који у доброме уверењу кога другог убије, зарад одбране свога права, радиће увек по правној свесности, која у њему живи. Према томе овај правни осећај мора бити и његов сопствени судија

Резултат, до кога ћемо на овај начин доћи, у главном се слаже са новим холандским законом. Ми налазимо да је свако одређено ограничавање у самоме закону, исто тако погрешно, као и безусловно признавање права нужне одбране. Ми налазимо да не треба да се обезоружа рука онога (као што је то учињено тумачењем закона, противним самоме закону) који је изложен каквом дрском нападу на какво сразмерно незнатно право, али који је напад учињен за то, што је нападач сматрао, да није допуштена употреба једнога

4 Поједини немачки писци, као Биндинг „Ручна књига немачког крив. права“ I с. 743, шта више уче, да је довољна објективна противправност чак и онда, кад нападач ради у свему како му дужност налаже. Дакле, полицијског чиновника, који вршећи своју дужност *optima fide* извршује какву противзакону наредбу о притвору н. пр. такву наредбу, у којој је хотично стављено лажно име, можемо убити, ако је то потребно да би избегли лишење слободе. Само се по себи разуме да се и њему мора признати наспрам овога исто тако пуно право нужне одбране.

средства, којим се може постићи одбрана. А исто тако сматрамо да не ваља, кад је напад управљен против извесне врсте правних добара или противу правних добара од извеснога значаја, да се безусловно допусти примена крајњих средстава, чак и противу таквога лица, које нехатно ради. На пр. ако се каже, да противправни напад на лице, тело или живот или на слободу, даје овлашћења за сваку врсту нужне одбране, онда би ова, природно, била допуштена и према каквом приватном лицу, које би хтело да ухвати каквога злочинца, онде где се не допушта приватно хватање, па било да он то ради, знајући да за то није овлашћен или из нехата, па чак можда и тада, кад му се ни нехат не може ставити на терет. Осем тога морамо да приметимо, да се, кад се већ право нужне одбране признаје у извесноме обиму, не би могло обићи да се ослободи и онај, који би делао, погрешно држећи, да је он предмет каквог противправног напада извесне врсте, ма како да се он неосновано послужио крајњим средством права у даноме случају.

На сваки начин, да ће се против оваквог начина примене права нужне одбране, моћи да примети да она чини границе права несигурним и да ће учинити да исход ствари зависи од индивидуалне оцене судијине. Међутим не треба да се једно уређење одбаци за то, што оно може у појединим случајевима довести до неповољних резултата, кад су друга уређења, која би се могла изабрати, таква, да се сигурно може да предвиди, да ће она често довести до горих резултата. Само по себи вероватније је, да ће нападнути при овом уређењу моћи мирније тако радити, како њему изгледа да је најправилније, него при каквом другом, које му у поједином случају прописује шта сме да чини, а шта не сме. А у сравњењу с неограниченим правом нужне одбране, ово уређење има у погледу на оптуженога још то преимућство, да оно не обећава више него што ће да одржи.⁵

И овде се узима, као што је то учињено код стања нужде, да сâм закон треба да садржи полазне тачке за оцену, начелне тачке, према којима треба да се ствар посматра. Према томе у пројекту се означава поред вођења рачуна о односу између причињеног и одбрањеног зла и опасности напада, кривица нападачева и нападнуто правно добро. Из овога излази да се допушта веће право нужне одбране против хотичног злочиначког напада него противу

5 Овде предложено уређење, које се слаже са Гецовим пројектом, потпуно је одобрио и професор Ламаш, који га означава као победу етичких принципа над апстрактно-логичним конзеквенцама владајуће правничке теорије и „морала убојства“, коме ова води (Часопис за укуп. крив. право, XIV с. 058).

Овоме појму придружио се и швајцарски пројекат (види Прим. на стр. 135). Прописом, да одбрана мора да буде на начин, који одговара околностима, хтело се да каже, да средство за постигнуће циља, не само да не сме бити непотребно сурово, већ и то, да између средстава и циља мора постојати одговарајућа сразмерност. Међутим противу употребе начина изражавања као што је употребљен у овом пројекту говори то, што се он може тако тумачити, да се право нужне одбране ограничи у много већем степену, него што ми то узимамо, а тим би се унела несигурност у питање, докле се сме ићи, тако да би се какав предострожан човек, који би рад био да избегне колизију са кривичним правом, принудио да се држи чак далеко о оне границе, коју је закон поставио и радије да претрпи све могуће испаде.

каквог, само нехатног, а исто тако веће противу разбојништва или насилне крађе неже ли противу какве обичне крађе. Овим пројекат даје на знање, да он не одобрава појам, да когод може да дрско предузме какав напад, верујући да нападнути неће моћи да употреби оно једино средство, које му стоји на расположењу, зато, што би оно било и сувише радикално.⁶

----- • -----

Kao jedan od najstarijih instituta krivičnog prava, zasnovan prema određenim shvatanjima na prirodnom pravu na odbranu, nužna odbrana predstavlja nesporni osnov koji sa stanovišta pravnog poretka opravdava vršenje neprava. U sukobu neprava koje se ispoljava kroz protivpravni napad i prava na odbijanje takvog napada, prednost se daje pravu na odbranu. To pravo ipak nije neograničeno i ono se ne može ostvarivati bez uzimanja u obzir određenih interesa napadača. Upravo najspornije pitanje u vezi sa institutom nužne odbrane jesu njene granice. To je problem koji je odavno prisutan, jer bez obzira na vladajući stav da se pravo na odbijanje napada ne može vršiti po svaku cenu, nije lako odrediti uslove dozvoljene odbrane. Ako se pravo na odbranu optereti brojnim ograničenjima (ne samo pravnim, već i ograničenjima iz određenih etičkih i socijalnih obzira) ono gubi na značaju, a ako se blagonaklono gleda na bilo kakav, pa i očigledno nesrazmeran odgovor na napad, ono postaje izraz egoističkog pristupa. Uprkos tome što je u većem delu moderne doktrine i prakse preovladao stav o nešto širim granicama nužne odbrane, to se ne bi moglo reći za našu sudsku praksu, koja neopravdano restriktivno tumači postojeće rešenje iz Krivičnog zakonika. Osim neprihvatljivog stava da imovina ne predstavlja legitimni objekt zaštite od protivpravnog napada, u mnogim slučajevima iz naše prakse se ne uvažavaju stavovi doktrine, pa se uzima da postoji prekorac granica nužne odbrane u slučaju nesrazmere u pogledu vrednosti dobara u sukobu, iako to kod ovog instituta nije potrebno. Redakcija časopisa je stoga za rubriku iz istorije krivičnih nauka odabrala ovaj mali prilog iz dva projekta sa početka prošlog veka, jer su u njima zauzeti stavovi koji su mnogo bliži savremenom pristupu od rešenja koje je prisutno u našoj postojećoj sudskoj praksi.

Redakcija

⁶ И у другим погледима мора се обратити велика пажња на кривицу нападача н. пр. ако је нападнути сам изазвао напад неприличним понашањем, или ако је он, можда чак први предузео напад, па међутим подлегао и поврх тога извукао добру порцију батина, онда ће се сасвим другчије имати да цени мера нужне одбране, која му припада, него кад он сам нема никакве кривице у ономе што му се десило. Ови обзири, који су у англиканском праву изазвали чак нарочите законске прописе (тако, види канадски закон од 1892 г. одељак 46), нису обухваћени код апсолутног права нужне одбране, као што је н. пр. у Немачкој. Међутим постављеним захтевом, да се делање нужне одбране, да би било кажњиво, мора сматрати да безусловно није на свом месту, пројекат се постарао, да не буде изложен никаквој опасности ни осуди ниједан нормалан човек, који је доиста радио у добром уверењу, онако како држи да му његова савест допушта.